

2. Висоцький, О.Ю. (2016). Технологічний підхід до дослідження міжнародних відносин. Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 квітня 2016 р., м. Дніпропетровськ. Частина II. Дніпропетровськ: Роял Принт. С.8-13. Режим доступу: <https://goo.su/ZRd>.

3. Висоцький, О.Ю. (2018). Міжнародні відносини в легітимаційно-технологічному вимірі. Сучасний дискурс міжнародних відносин: колективна монографія; За заг. ред. І.В. Іщенка. Дніпро: Адверта. С. 27-52.

4. Офіс Президента України. (2022). Володимир Зеленський дав інтерв'ю німецькому суспільному мовнику ZDF (13.10.2022). Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2oAbWzIacbY>.

Трещов Мирослав Миколайович
доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри управління
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

РОЗВИТОК МОДЕЛІ ВИЩОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Одне з головних питань у формуванні механізмів державного управління – як організувати вищу владу в країні.

На тепер загальновідомо, що Україна є парламентсько-президентською республікою. Але так було не завжди. До 2014 року в наша держава характеризувалася президентсько-парламентською формою правління. Однак, це питання залишається досі дискусійним, оскільки немає чіткого закріплення на законодавчому рівні форми правління в Україні.

Про «парламентсько-президентську республіку» не має жодного слова в Основному Законі – Конституції України, як і раніше не було жодної норми, що містила визначення «президентсько-парламентська республіка». Відповідно, така ситуація є перманентним каталізатором дискусій у фахових колах щодо форми правління в Україні.

Незалежна Україна пройшла тривалий і складний процес конституційних переговорів: як буде збалансована законодавча та виконавча влада в новій конституції; хто в кінцевому підсумку контролюватиме масштабні економічні та політичні реформи незалежної держави. Конституційний процес в Україні характеризувався зміною уподобань щодо природи конституції та розподілу концентрації влади, що ознаменується широкими науково-практичними дискусіями й до сьогодні.

Окрім двох основних способів структурування відносин між виконавчою та законодавчою гілками влади, парламентаризму та президентства, напівпрезидентської форми правління, або подвійної системи виконавчої влади, останнім часом переважно розглядаються як президентська або парламентська

форми правління, залежно від обсягу президентської та парламентської влади. Основні відмінності між чистими формами парламентаризму та президентства полягають у тому, чи обирається голова виконавчої влади, виборцями чи законодавцями, і чи визначається фіксований термін перебування на посаді. Ці визначальні характеристики підкреслюють основну відмінність між двома формами правління: чиста парламентська система – це система «взаємної залежності» між виконавчою та законодавчою владою, а чиста президентська система – це система «взаємна незалежність» між двома гілками влади.

У західному світі багато назв різних форм правління. Ті, що мають ознаки парламентської та президентської республіки часто називають «напівпрезидентськими» (semi-presidential). Термін ввів французький науковець М. Дюверже у 1970 році, щоб описати Францію за її Конституцією в редакції 1962 року. В українській політичній науці ще використовується термін «змішана» форма правління, оскільки ця назва не пояснює суті. Другий має назву «прем'єрсько-президентська» (premier-presidential) форма правління. Зазвичай типовою рисою останньої є те, що лише парламент може звільнити прем'єра. А в президентсько-парламентській звільнити прем'єра має повноваження президент і саме він відіграє більшу роль у формуванні уряду (Франція, Польща, Румунія, Литва, Шрі-Ланка, Монголія, Туніс, Мадагаскар, Єгипет, Алжир та деякі інші) [11].

Питанню еволюції форм правління в Україні з часів відновлення незалежності присвячені наукові праці багатьох вітчизняних учених. Теоретико-правове обґрунтування, природу, сутність та системні характеристики інститутів публічної влади в Україні наводять такі сучасні вчені галузі «Публічне управління та адміністрування», як В. Бакуменко, Н. Липовська, І. Письмений [6], С. Серьогін, С. Шевченко [10] та інші. Ґрунтовним є дослідження О. Пухкала шляхів вибору оптимальної форми державного правління, початок якого науковець датує від відновлення державності України 16 липня 1990 року та наголошує на необхідності модернізації і оптимізації наявної парламентсько-президентської форми правління, з урахуванням рівня зрілості громадянського суспільства, результатів впровадження структурних реформ, історичних, культурних, ментальних та регіональних особливостей українського суспільства [7, с. 33, 36]. На наявності протиріч парламентсько-президентської форми організації державної влади України наголошують Н. Сидоренко і Б. Глотов, пропонуючи шляхи її реформування в умовах політичної кризи [8;9]. Конституційні зміни форми правління в сучасній Україні досліджували, зокрема Р. Мартинюк і О. Дацюк. Автори також наводять аргументацію щодо спотворення змішаної форми правління через прийняття свого Конституції України на тлі боротьби Президента України та Верховної Ради України за вплив на виконавчу владу, недоліки чого свідчать про її нестабільність і невідворотність подальшого конституційного розвитку з метою наближення до «повноцінної» змішаної республіки [3;12, с. 18 - 21]. Як бачимо, у наукових колах немає однозначної думки щодо форми правління в Україні, однак генеральною лінією дискусій є думка про її нестабільність та неоднозначність протягом останніх трьох

десятиліть. Сьогодні Українська держава перебуває на черговому етапі владних трансформацій. При цьому, зазначимо, що система прийняття державно-управлінських рішень в Україні стає все більш загальмованою, перевантаженою недостовірними даними і стикається з незручними їй викликами [4, с. 45]. Це, у свою чергу, вимагає нового науково-практичного дискурсу щодо актуальної моделі вищої влади з метою розробки та удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування.

Коли Україна була на порозі незалежності, високий рівень невизначеності щодо майбутнього країни сприяв прагненню різних фракцій до більш парламентсько-президентської системи. Боротьба за владу між президентом Л. Кравчуком і прем'єр-міністром Л. Кучмою, а також нестабільність у Верховній Раді України загальмували конституційний прогрес, змусивши різні політичні партії віддати перевагу Конституції з меншою концентрацією політичних повноважень. З приходом до влади президента Л. Кучми розбалансованість ситуації у Верховній Раді дозволила консолідувати владну базу в руках президента.

Підстави стверджувати про зміну форми правління в Україні після 2014 року дають зміни, внесені до Конституції, у основі яких – скорочення повноважень Президента і збільшення повноважень Верховної Ради.

Повноваження президента в Україні коливалися з часом: конституційні реформи «помаранчевої революції» передали владу парламенту в 2004 році, а їх скасування повернуло владу президенту в 2010 році. Коливання рівня концентрації влади в Україні залежало від уподобань політичних еліт, залежно від того, як ці еліти сприймали свої політичні перспективи утримання влади, зумовлене відносним балансом між основними політичними силами та тиском громадського сектора. Україна все ж має доволі збалансовану політичну конкуренцію, що стримує надмірну концентрацію влади у руках президента.

Якщо із тим, що в Україні відсутня надмірна концентрація президентської влади, більш-менш зрозуміла, то дискусія щодо двох форм правління в Україні точиться досі. Питання про парламентсько-президентську чи, все ж таки, президентсько-парламентську республіку залишається відкритим як у експертних колах, так і в суспільстві.

Свідченням останнього, наприклад, можна назвати появу електронних петицій на платформі офіційному інтернет-представництві Президента України, із закликами повернутися в до президентсько-парламентської форми правління: «Чому не повернути нашу Україну до президентсько-парламентської республіки!» [1]; «Президентсько-парламентська республіка Україна!» [5]. Однак, зазначені петиції не набрали належної кількості голосів, що свідчить про недостатність ознак в моделі вищої влади в Україні для чіткого визначення її як президентсько-парламентської.

З іншого боку, така ситуація підтверджує побоювання українського суспільства щодо негативних наслідків цієї форми правління. Адже є підстави вважати, що наслідками президентсько-парламентського режиму, який був в Україні до 2014 року, стали революційні події на Майдані, і певною мірою, ескалація агресії Росії сході нашої держави і тимчасова окупація АР Крим. Усе

це, у свою чергу, негативно відобразилось на соціально-економічному становищі країни.

Результати аналізу положень Конституції України [2] дали підстави нам стверджувати, що за фактом на тепер більша частина повноважень зосереджена у руках парламенту. Коаліція (зараз – монобільшість) пропонує президенту кандидатуру прем'єр міністра, президент її вносить до парламенту, а народні депутати голосують. Президент пропонує Верховній Раді міністрів оборони та закордонних справ, прем'єр міністр – решту членів Кабінету міністрів України. Також народні депутати контролюють роботу міністрів, голосують за призначення та відставку генерального прокурора. Парламент 300 голосами може змінювати Конституцію, призначати дату виборів президента, затверджувати та змінювати державний бюджет і багато іншого. З початком нового скликання Верховної Ради уряд іде у відставку.

Зараз у президента, згідно з Конституцією, набагато менше повноважень. Він пропонує Верховній Раді кандидатури прем'єр міністра і двох міністрів, очільників Служби Безпеки України та Національного банку. Президент може накладати вето на ухвалені парламентом закони, якщо вони не стосуються поправок до Конституції, однак вето Верховна Рада може подолати.

Але на один аспект слід звернути увагу, хоча зараз в Україні законодавчо парламент має більше повноважень, ніж президент, він має більшість у Верховній Раді. З 2019 року фактично президентська партія «Слуга народу» отримала 242 мандати у Верховній Раді, створивши монобільшість. Таким чином, Президент В. Зеленський має потужні важелі впливу на парламент через монобільшість, відповідно – і на уряд.

Незважаючи на зазначений аспект, парламентська арена в Україні все ж стала значним центром влади. Недоліком залишається слабкість самих політичних інститутів в Україні, розповсюдженість, так званих, політичних проектів, що й породжує відповідні сумніви щодо ваги парламентського важеля у формі правління та дає підстави до появи тез щодо президентсько-парламентської республіки.

Література

1. Галас А.О. Чому не повернути нашу Україну до президентсько-парламентської республіки!? : електронна петиція. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2020. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/99954>.

2. Конституція України : закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://cutt.ly/3fQqGJG>.

3. Мартинюк Р. С. Форма правління, встановлена первинною редакцією Конституції України: труднощі класифікації. Право України. 2021. № 12. С. 173-183.

4. Мунько А.Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 42 – 47.

5. Новаківський М.О. Президентсько-парламентська республіка Україна! :

електронна петиція. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2019. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/55502>.

6. Публічна політика : навч. посіб. / Н. А. Липовська, І. В. Письменний. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.

7. Пухкал О. Еволюція форми державного правління в умовах незалежності України. *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 верес. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 33 – 36.

8. Сидоренко Н. С. Протиріччя в організації державної влади за парламентсько-президентської республіки. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 2 (17). С. 41 – 48.

9. Сидоренко Н. С., Глотов Б.Б. Реформування системи організації державної влади в умовах глибокої політичної кризи. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2 (21). С. 3 – 13.

10. Шевченко С.О., Трещов М.М. Розвиток управлінських навичок керівників органів державної влади. *Наукові перспективи*. Київ: GoToPrint, 2021. № 5 (11). С. 204 – 2016.

11. Шевченко Т. Чи справді Україна парламентсько-президентська республіка? *Українська правда*. 2020. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/tshevchenko/5e25e8da98e33>.

12. Martyniuk R., Datsiuk O. Constitutional Changes in the Form of Government in Modern Ukraine. *Social Contexts*. 2021, Vol. 9, No. 2 (18), 5-21.

Землянська Аліна Вікторівна
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-
гуманітарних наук Таврійського
державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

На сьогодні вищі заклади освіти ставлять собі за мету підготовку фахівців з гнучкими навичками (т.зв. *soft skills*), готових до будь-яких випробувань у професійній діяльності. Саме тому кожна освітня програма, визначаючи очікуваний кінцевий результат навчання, передбачає формування інтегральної компетентності, суть якої сформульована таким чином: «Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі <...>, що передбачає застосування певних знань та вмінь, технологічних методів та прийомів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов» [1, с. 8]. Причому це стосується не лише власне професійних, вузькоспеціальних питань,